แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

Guidelines for Student Affairs Management to Promote Students' Mental Health in Schools under Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong

ชญานิน ครึกกระโทก[1], ธีรังกูร วรบำรุงกุล[2], อรุณเกียรติ จันทร์ส่งแสง[3]
Chayanin Khruekkrathok[1], Theerangkoon Warabamrungkul[2], Arungiat Chansongsaeng[3]
Corresponding Author E-mail: 6626141008@rbru.ac.th

Received: 2026-01-12; **Revised:** 2026-02-27; **Accepted:** 2026-03-08

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา 2) วิเคราะห์แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา และ 3) นำเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 352 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.957 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 17 คน คัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอด้วยรูปแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ บริการอนามัยโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี และการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 2) การวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ประกอบด้วย บริการอนามัยโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และ 3) การนำเสนอแนวทางสามารถอธิบายตามทฤษฎีระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ ข้อมูลป้อนกลับ และ ผลกระทบ ขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ บริการอนามัยโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ดี การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, งานกิจการนักเรียน, การส่งเสริมสุขภาพจิต, สุขภาพจิตของนักเรียน

[1] นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[1] Student in Master of Education Degree, (Educational Administration), Rambhai Barni Rajabhat University
[2] อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[2] Advisor, Faculty of Education, Rambhai Barn Rajabhat University
[3] อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[3] Co - Advisor, Faculty of Education, Rambhai Barn Rajabhat University

Abstract

The objectives of this paper were: (1) to examine student affairs administration for promoting students' mental health; (2) to analyze approaches to student affairs administration for promoting students' mental health; and (3) to propose approaches to student affairs administration for promoting students' mental health in educational institutions under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi–Rayong. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative research, the sample consisted of 352 teachers and educational personnel from the Secondary Educational Service Area Office Chonburi–Rayong. The research instrument was a questionnaire with an item–objective congruence (IOC) index ranging from 0.60 to 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.957. For the qualitative research, 17 key informants, including teachers and educational personnel, were selected through purposive sampling. Data were analyzed using content analysis and presented in a descriptive form. The findings revealed that:

1) student affairs administration for promoting students' mental health was at the highest level. When ranked by mean scores from highest to lowest, the dimensions were school health services; the creation of a positive culture and supportive environment; the promotion of discipline, morality, and ethics; and the promotion of democracy in schools; 2) the analysis of approaches to student affairs administration for promoting students' mental health comprised four dimensions: school health services, the creation of a positive culture and supportive environment, the promotion of discipline, morality, and ethics, and the promotion of democracy in schools; and 3) the proposed approach was explained through systems theory, consisting of inputs, processes, outputs, outcomes, feedback, and impacts, and was driven by the PDCA (Plan–Do–Check–Act) cycle, covering four dimensions: school health services, the creation of a positive culture and supportive environment, the promotion of discipline, morality, and ethics, and the promotion of democracy in schools.

Keywords: Administrative Guidelines, Student Affairs, Promotion of Mental Health, Students' mental health

บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็น "โรคจิต" มากขึ้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่าจำนวนผู้ป่วยจิตเวชที่เข้ารับบริการเพิ่มขึ้นในปี 2558 จำนวน 1.3 ล้านคน และเพิ่มขึ้นสูงถึง 2.9 ล้านคนในปี 2566 ข้อมูลนี้ยังไม่รวมถึงผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตที่ยังไม่ได้เข้ารับการรักษาซึ่งอาจสูงถึง 10 ล้านคน (ไทยรัฐโพล. 2567: ออนไลน์) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตในสถานศึกษา ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์และลักษณะการเลี้ยงดูภายในครอบครัว 2) การยอมรับและการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อน 3) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้นักเรียนรู้สึกไม่มั่นคง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน รวมถึงการตั้งกฎระเบียบของโรงเรียน และ 4) การใช้เทคโนโลยีที่ขาดความระมัดระวังอาจส่งผลกระทบด้านสุขภาพ เช่น ปัญหาสายตา ความเครียด และโรคทางจิตเวช (ขวัญใจ ฤทธิ์คำรพ. 2566: 79-81) การใช้ชีวิตท่ามกลางสภาพสังคมในปัจจุบันมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนเครียด กังวล ตกอยู่ในภาวะซึมเศร้า และมีความเสี่ยงทางสุขภาพจิตอื่น ๆ ที่รุนแรงมากขึ้นจากผลการศึกษาวัยรุ่นอายุ 11–19 ปี ในสถานศึกษาจำนวน 13 จังหวัด จาก 13 เขตสุขภาพทั่วประเทศ พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 5,345 คน วัยรุ่นร้อยละ 17.5 มีภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 5.1 มีความคิดฆ่าตัวตาย และร้อยละ 6.4 เคยพยายามฆ่าตัวตาย (วิมลวรรณ ปัญญาว่อง, และคณะ. 2563: 136) ปัญหาสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษากำลังกลายเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนมากขึ้นเรื่อย ๆ เด็กและเยาวชนซึ่งถือเป็นอนาคตของชาติ ดังนั้นการดูแลและช่วยเหลือในเรื่องสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนจึงควรได้รับการให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างเร่งด่วน จากการศึกษาบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและระยอง ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 51 แห่ง และนักเรียน

จำนวน 84,712 คน ตั้งแต่ระดับประถมถึงมัธยมปลาย จากข้อมูลการประเมินสุขภาพจิตของเด็กและวัยรุ่นอายุไม่เกิน18 ปี ระหว่างวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ถึง 27 กรกฎคม พ.ศ. 2567 ในพื้นที่มีความเครียดหรือความกดดันในด้านเรียนสูง รองลงมาคือ ด้านครอบครัว และเพื่อนหรือแฟนตามลำดับ จากข้อมูลยังพบว่า จังหวัดชลบุรีมีภาวะเสี่ยงซึมเศร้าสูงถึง 15.42% และจังหวัดระยอง 12.51% นอกจากนี้ ภาวะเสี่ยงฆ่าตัวตายในจังหวัดชลบุรี อยู่ที่ 24.63% และในจังหวัดระยองอยู่ที่ 21.39% สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชลบุรี ระยอง ข้อที่ 5 ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) รวมไปถึงมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถวางแผนการศึกษาต่อเพื่อการมีงานทำและปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. 2567: 9-51; กรมสุขภาพจิต. 2567: ออนไลน์)

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของการบริหารงานทั่วไปที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การจัดทำข้อมูลสารสนเทศช่วยให้ครูเข้าใจและสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีคุณภาพผ่านกระบวนการวางแผนและบริหารงานต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีในสังคม รวมถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ภาคภูมิใจในความเป็นไทย จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การมีจิตอาสา สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลก (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2562: 3) ตอบสนองต่อความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาที่จะต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และความรู้ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต การบริหารงานกิจการนักเรียนจึงถือเป็นกระบวนที่สำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตให้กับนักเรียนในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นพัฒนาสุขภาพจิตของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อดูแลช่วยเหลือ เสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลตนเอง การจัดการกับความเครียด หรือทักษะในการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียน รวมไปถึงการขัดเกลาความประพฤติของนักเรียนให้มีระเบียบ วินัย มีคุณธรรมจริยธรรมเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากสถานการณ์ปัญหาสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทยที่มีแนวโน้มรุนแรงและเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งภาวะซึมเศร้า ความเครียด และความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย ประกอบกับข้อมูลในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่พบอัตราภาวะเสี่ยงซึมเศร้าและเสี่ยงฆ่าตัวตายในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษากำลังเผชิญกับปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างจริงจัง แม้ว่างานกิจการนักเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน แต่ยังขาดแนวทางการบริหารจัดการที่ชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทปัญหาสุขภาพจิตในปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา ให้สามารถป้องกัน แก้ไข และดูแลปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นการวางแผนและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนานักเรียน บุคลากร และการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ศศิธร บุตรเมือง, และคณะ (2567: 182) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการอย่างมีระบบและมีระเบียบ ซึ่งมีการกำหนดกฎเกณฑ์และประสานความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการดำเนินกิจกรรมภายในองค์กร โดยใช้ศาสตร์และศิลป์ รวมถึงทรัพยากรและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อบริหารให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษาได้ตั้งไว้

สุวัชชัย มงคลธง (2566: 99) กล่าวว่า เป็นกระบวนการบริหารงานร่วมกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามหลักการบริหารงาน ทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ การบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

อานนท์ ชีวานันท์ (2566: Online) กล่าวว่า แนวคิดในการจัดการศึกษาจัดการศึกษาตามนโยบายการศึกษา “เรียนดี มีความสุข” มี 2 ข้อหลัก คือ การศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชีวิต โดยกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการในลักษณะการจัดการเรียนการสอนแล้ว การดูแลช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา และการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน

อภิญญา บุณยเกียรติ, และพระมหาอุดร อุตฺตโร (มากดี) (2566: 22) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญในสถานศึกษาของผู้บริหารที่จะต้องอาศัยกระบวนการ ทรัพยากร เทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บุคลในสถานศึกษาร่วมกัน กำหนดไว้เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ เจคติ พฤติกรรม และคุณธรรม ให้มีค่านิยมตามที่สังคมต้องการ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผนที่ผู้บริหารต้องดำเนินการร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านทั่วไป โดยมุ่งพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมที่สังคมต้องการและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม

2. ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา

สำนักพัฒนาภาคีสัมพันธ์และวิเทศสัมพันธ์ (2567: ออนไลน์) สรุปไว้ว่า การส่งเสริมสุขภาพจิต (Mental Health Promotion) หมายถึง การดำเนินงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้ที่มีสุขภาพจิตดีหรือประชาชนทั่วไปให้คงสภาพดีอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมและสังคมที่สนับสนุนการมีสุขภาพจิตที่ดี

นันทกา สุปรียาพร (2566: 5) กล่าวว่า การส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาเป็นการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นมิตร ยังรวมไปถึงการคัดกรองระบบ และให้การช่วยเหลือดูแลนักเรียนเบื้องต้นตามความต้องการด้านสุขภาพจิต

กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว (2565: 7) สรุปไว้ว่า การดำเนินการดูแลสุขภาพจิตในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและป้องกันปัญหาทางจิตใจของนักเรียนโดยมีสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการดำเนินการที่นี่เป็นสถานที่ที่สามารถตรวจสอบและประเมินศักยภาพหรือปัญหาทางจิตใจของนักเรียนได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นและช่วยเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงการดูแลสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

อรวรรณ ดวงจันทร์ (2559: 2) สรุปไว้ว่า การส่งเสริมสุขภาพจิต หมายถึง การช่วยให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้รับการดูแลทางสังคมและจิตใจอย่างเหมาะสม เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลตนเอง พร้อมทั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อม ครอบครัว สังคม และชุมชนที่สนับสนุนการมีสุขภาพจิตที่ดี การส่งเสริม

สุขภาพจิตนี้เกิดจากการที่สังคมและชุมชนใส่ใจในคุณภาพชีวิตของประชาชนการจัดบริการสุขภาพแบบองค์รวมทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการที่ประชาชนมีความสามารถในการดูแลจิตใจของตนเอง

World Health Organization (2022: Online) สรุปไว้ว่า การส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นการระบุปัจจัยกำหนดสุขภาพจิตในระดับบุคคล สังคมและโครงสร้าง จากนั้นจึงแทรกแซงเพื่อลดความเสี่ยง สร้างความยืดหยุ่น และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต การแทรกแซงสามารถออกแบบได้สำหรับบุคคล กลุ่มเฉพาะ หรือประชากรทั้งหมด

สรุปได้ว่า การส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารงานในสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรในสถานศึกษารวมไปถึงการคัดกรองและให้การดูแล ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านสุขภาพจิตของนักเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลตนเอง สามารถจัดการกับความเครียด ปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

พิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์, และสุกัญญา แช่มช้อย (2566: 157) กล่าวว่า งานนี้มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ที่ชาญฉลาด ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะทางอารมณ์สุขภาวะทางร่างกาย และจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี มีระเบียบวินัย พร้อมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างดี นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านวิชาการควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพที่สามารถประเมินผลได้จากตัวเขาเอง การดำเนินการเช่นนี้จะสอดคล้องกับนโยบายการเปลี่ยนแปลงการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ยุทธนา เลิศคลัง, และขัตติยา ด้วงสำราญ (2566: 88) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการเจริญเติบโตในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย และจิตใจของนักเรียน ให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถ ประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมต้องการ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนงานด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ชัยเดช อารีศิริไพศาล (2562: 250) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่ไม่ใช่การสอนในห้องเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิต และการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562: 3) สรุปไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญของสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจและสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีคุณภาพผ่านกระบวนการวางแผนและบริหารงานต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีในสังคม รวมไปถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ภาคภูมิใจในความเป็นไทย จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การมีจิตอาสา สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลก

สรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง กระบวนการบริหารสถานศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือของสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในการวางแผนบริหารจัดการในการจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอน ตั้งแต่เข้าเรียนจนถึงช่วงสำเร็จการศึกษา เพื่อเสริมสร้างหรือพัฒนานักเรียนในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียน รวมถึงขัดเกลาความประพฤติของนักเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพในกฎระเบียบของสังคม สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข

จากข้อสรุปที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารงานในสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยใช้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนเพื่อดูแลช่วยเหลือ เสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลตนเอง การจัดการกับความเครียด หรือทักษะในการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียน ตลอดไปถึงการขัดเกลาความประพฤติของนักเรียนให้มี

ระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม เคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

กรอบแนวคิดในการวิจัย

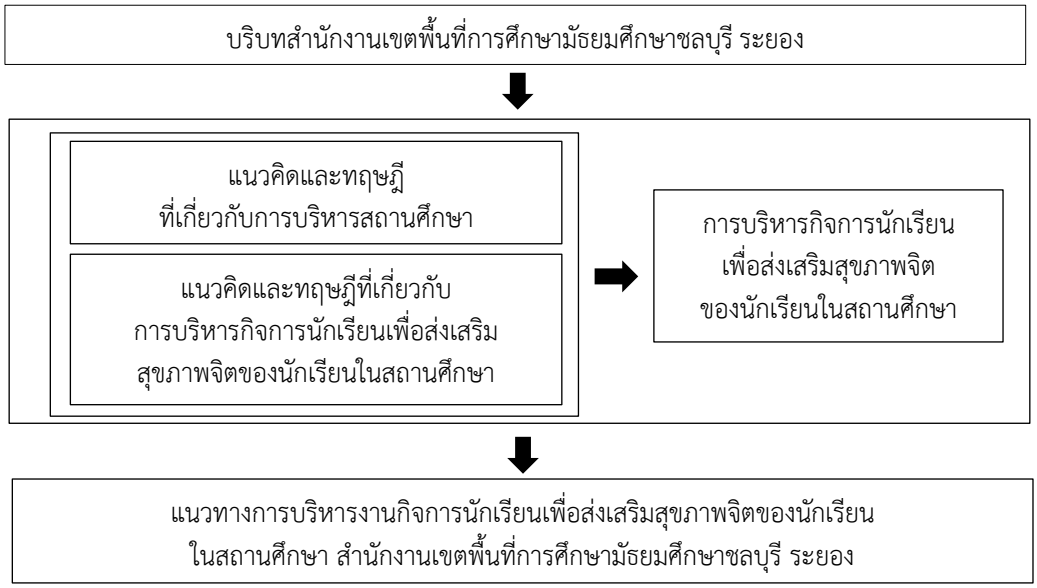

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา โดยกำหนดตัวแปรหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) บริการอนามัยโรงเรียน 2) การสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ดี 3) การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และ 4) การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบประเมินการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา และข้อเสนอแนะ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Scale) และนำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach’s Alpha) เท่ากับ 0.957 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาใช้เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นคำถามสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยประเด็นคำถามจำนวน 4 ข้อ ซึ่งปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์แบบบรรจบกัน (Convergent Analysis) และการวิเคราะห์แบบแตกต่าง (Divergent Analysis) ร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อสังเคราะห์เป็นเค้าโครงแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา จากนั้นนำร่างแนวทางเข้าสู่กระบวนการ

สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวน 8 คน ใช้แนวคำถามจำนวน 4 ประเด็น เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและปรับปรุงให้สมบูรณ์ แนวทางแต่ละด้านที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยประเด็นจุดเน้น ประเด็นทั่วไป และประเด็นน่าสนใจ และนำเสนอภายใต้กรอบทฤษฎีระบบ (System Theory)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่ามี 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่บริการอนามัยโรงเรียน ($\overline{X}$= 4.54, S.D. = 0.47) การสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี ($\overline{X}$= 4.54, S.D. = 0.49) และการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม ($\overline{X}$= 4.54, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ($\overline{X}$= 4.53, S.D. = 0.50) ตามลำดับ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มี 4 ด้าน โดยแต่ละด้านประกอบด้วย ประเด็นจุดเน้น ประเด็นทั่วไป และประเด็นน่าสนใจ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านบริการอนามัยโรงเรียน ประเด็นจุดเน้น คือ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เช่น โรงพยาบาล สาธารณสุข เทศบาล หรือเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนทรัพยากรบุคคล เช่น พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ การดูแลสุขภาพ ป้องกัน คัดกรอง เฝ้าระวัง หรือจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพกายจิตและทักษะชีวิตแก่ครูและนักเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) การส่งเสริมทั้งครูและนักเรียนให้มีความรู้และทักษะด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยจัดอบรมครูให้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแลและคัดกรองนักเรียนอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจัดกิจกรรมหรือเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักในการดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเหมาะสม อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3) การทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนในการช่วยเหลือดูแลคัดกรองผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เช่น ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครูพยาบาล เพื่อดูแลและส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านกายและจิตใจของนักเรียน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน การสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และมีแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกัน เช่น การสังเกตอาการเบื้องต้น การคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยง การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และการส่งต่อกรณีที่จำเป็นไปยังผู้เชี่ยวชาญหรือโรงพยาบาล 4) โรงเรียนมีครูหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะด้านประจำอยู่ห้องพยาบาล เช่น ครูแนะแนว นักจิตวิทยา หรือพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งสามารถดูแลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ช่วยคัดกรอง สังเกตอาการ และให้คำแนะนำเบื้องต้น หรือส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาให้ได้รับการดูแลอย่างถูกวิธี ประเด็นทั่วไป คือ 1) การจัดให้มีพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับให้บริการด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่นักเรียน โดยห้องพยาบาลทำหน้าที่ให้บริการด้านอนามัย เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไป มีห้องให้คำปรึกษา เป็นพื้นที่ที่จัดไว้เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้ารับคำปรึกษาในบรรยากาศที่เป็นส่วนตัว ผ่อนคลาย และปลอดภัย 2) มีการพัฒนาบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง 3) มีการประสานงานและส่งต่อผู้เรียนให้หน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบ 4) มีการปรับเปลี่ยนการบริการสุขภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง 5) มีการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชนในการพัฒนาการบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 6) มีการปรับปรุงแนวทางการติดตามผลการให้บริการสุขภาพในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง และประเด็นที่น่าสนใจ การจัดอาหารและโภชนาการให้เหมาะสมกับความต้องการและความหลากหลายของนักเรียน ทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ ความสะอาด และความอร่อย เพื่อให้ร่างกายของนักเรียนได้รับพลังงานและสารอาหารครบถ้วน

2.2 ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี พบว่า ประเด็นจุดเน้น คือ 1) ดูแลและปรับปรุงสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ในสถานศึกษาให้มีความสะอาด ปลอดภัย และเป็นมิตร อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง รวมถึงใช้เครือข่ายรอบโรงเรียนในการสนับสนุน เฝ้าระวัง อันตรายที่จะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกของสถานศึกษา 2) มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง โดยจัดสร้างจุดหรือมุมต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนได้นั่งพักผ่อน อ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมตามความต้องการ พร้อมจัดพื้นที่สีเขียวและบรรยากาศที่โปร่ง โล่ง และเป็นพื้นที่ที่ครูสามารถสอดส่องดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งภายในและนอกโรงเรียนรวมถึงการร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม หรือกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์โดยนักเรียนสามารถคิดริเริ่มกิจกรรมได้เอง

ส่วนครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและสนับสนุนเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ ประเด็นทั่วไป คือ 1) มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 2) มีการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาบูรณาการร่วมกันกับชุมชนอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง และประเด็นที่น่าสนใจ คือ การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนที่เพิ่งเข้ามาในโรงเรียนได้รู้จักเพื่อน รุ่นพี่ ครูและสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ รวมถึงสร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในโรงเรียน สามารถปรับตัวเข้ากับโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

2.3 ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า ประเด็นจุดเน้น คือ 1) การปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสาธารณะ ผ่านกิจกรรมประจำวันในสถานศึกษา โดยมีสภานักเรียนค่อยดูแล เช่น การมาโรงเรียน การแต่งกาย การทำบุญตักบาตรในวันพระ การสวดมนต์ประจำวัน การทำความสะอาดเขตพื้นที่ 2) เปิดโอกาสหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน ผ่านการจัดกิจกรรมอบรมปรับพฤติกรรม หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม รวมถึงส่งเสริมการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง 3) สถานศึกษาจัดกิจกรรมหลากหลาย พัฒนาทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมคุณธรรม จริยธรรม จิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมวินัย คุณธรรม จิตสำนึกที่ดี และพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ประเด็นทั่วไป คือ 1) มีการสนับสนุนให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางกฎระเบียบของสถานศึกษา อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง 2) มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและผู้เรียนในการขัดเกลาพฤติกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3) มีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตและการสร้างความสุขของผู้เรียน 4) มีการส่งเสริมการปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบวินัยของสถานศึกษาให้เหมาะสมอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง และประเด็นที่น่าสนใจ คือ กิจการนักเรียน ดูแลสอดส่องพฤติกรรมนักเรียน หมายถึง การติดตามและกำกับพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงเวลาที่มีโอกาสเกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ช่วงเช้าก่อนเข้าแถว หรือพื้นที่ที่นักเรียนมักรวมตัวกัน เพื่อเสริมสร้างวินัย คุณธรรม และจริยธรรม ปลูกฝังความรับผิดชอบ และส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียน

2.4 การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบว่า ประเด็นจุดเน้น คือ 1) การจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคมตามวิถีประชาธิปไตย อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เช่น การเสนอชื่อ สมัครรับเลือกตั้งหรือเลือกตัวแทน โดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย มีสิทธิออกเสียง และเลือกผู้แทนของตนเอง 2) การสร้างพื้นที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดกฎระเบียบหรือพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3) การส่งเสริมให้สภานักเรียนทำหน้าที่เป็นแกนนำในการประสานงานและขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกัน การแสดงความคิดเห็น และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ประเด็นทั่วไป คือ 1) การจัดอบรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอก เช่น สภาเด็กและเยาวชน กกต. หรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมในสังคมตามหลักประชาธิปไตย 2) มีการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแล ปรับปรุง สถานศึกษาอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง 3) มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยเหลือครูหรือบุคลากรในสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 4) มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยเหลือเพื่อนผู้เรียนในสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 5) มีการสนับสนุนกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ออกไปช่วยเหลือชุมชนและสังคมภายนอกอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และประเด็นที่น่าสนใจ คือ การวางรากฐานความรู้ด้านประชาธิปไตยตั้งแต่ชั้น ม.4 ให้นักเรียนเรียนรู้บทบาท หน้าที่ การมีส่วนร่วม และการแสดงออกอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจัดกิจกรรมให้คำแนะนำจากอดีตประธานนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจแนวทางการปฏิบัติตนและสามารถทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

3. ผลการนำเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้วิจัยนำเสนอ โดยใช้ทฤษฎีระบบมาใช้ในการอธิบาย ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcome) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และผลกระทบ (Impact) การดำเนินงานขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริการอนามัยโรงเรียน ด้านการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งทำให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อนักเรียนและสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สามารถอภิปรายผลได้ใน 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านบริการอนามัยโรงเรียน มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พัฒนาความรู้และทักษะด้านสุขภาพของครูและนักเรียน จัดทีมดูแลภายในโรงเรียน และมีบุคลากรเฉพาะด้าน พร้อมสภาพแวดล้อมและบริการที่เหมาะสม ช่วยลดความเครียด สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และทำให้สถานศึกษา เป็นสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับผลการวิ จัยเกี่ยวกับการบริการอนามัยโรงเรียน ซึ่งพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพจิตและทักษะของครูและนักเรียน การจัดทีมดูแลภายในโรงเรียนและมีบุคลากรเฉพาะด้าน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่เหมาะสม ช่วยลดความเครียด ส่งเสริมความร่วมมือ และทำให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนานักเรียน (อุบลรัตน์ ชื่นสมารศรี, และจีระ ประทิป. 2565; วลัยพันธ์ ฉลาดอักษรสิทธิ์, และปองสิน วิเศษศิริ. 2558; Ratanasiripong, et al. 2024) 2. ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดีมุ่งเน้นการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย สะอาด น่าอยู่ และเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านการดูแลอาคารสถานที่ การจัดพื้นที่สีเขียว และมุมกิจกรรมผ่อนคลาย การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร รวมถึงการส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมร่วมกัน ช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเป็นมิตร ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทั้งด้านอารมณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งพบว่า การจัดการอาคารสถานที่ ความปลอดภัย ภูมิทัศน์และมุมกิจกรรมต่าง ๆ ให้สะอาด ปลอดภัย และน่าเรียน รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การจัดอุปกรณ์และทรัพยากรการเรียนรู้อย่างเพียงพอ และการเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาสภาพแวดล้อมร่วมกัน ช่วยสนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก สุขภาวะทางอารมณ์ และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (วันวิสาข์ อังคะณา, และคณะ. 2566; พลพิพัฒน์ วัฒนเศรษฐานุกุล, และคณะ. 2565; สิวราช อินต๊ะวิชัย, และรัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. 2564; Hawkins, et al. 2023; Prasertcharoensuk, & Tapkhwa. 2016) 3. ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เ อื้อต่อพฤติกรรมเชิงบวก การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และพร้อมอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนด้านวินัย คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งพบว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีระเบียบและปลอดภัย การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางจิตวิทยา การใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน ทำให้เกิดวินัย คุณธรรม จริยธรรม และความพร้อมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (จิรวดี หนูเกื้อ, และพัชราภา ตันติชูเวช. 2567; ปกรณ์กิตติ์ ม่วงประสิทธิ์, และคณะ. 2563; ณัฐนนท์ ค้าขาย, และคณะ. 2562; อดิศร สรรเสริญ, 2560) 4. ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของนักเรียนผ่านกิจกรรมสภานักเรียน การแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมกับครู หน่วยงานภายนอก และผู้ปกครอง ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมความร่วมมือ และสุขภาพจิตที่ดีทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชุมชนในการกำหนดกฎระเบียบ การวางแผนกิจกรรม และการติดตามประเมินผล ส่งเสริมความเข้าใจตรงกันและความร่วมมือในโรงเรียน (เกียรติศักดิ์ ภาคภูมิ, และกฤษกนก ดวงชาทม. 2567; เกษมสันต์ ขันตี, และวินัย ผลเจริญ. 2567; สุภารัตน์ คำเพราะ. 2562; เลิศพร อุดมพงษ์. 2561; อดิศร สรรเสริญ. 2560)

จากผลการศึกษาสามารถสรุปลำดับขั้นตอนโดยใช้ทฤษฎีระบบมาใช้ในการอธิบาย ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcome) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และ ผลกระทบ (Impact) การดำเนินงานขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริการอนามัยโรงเรียนด้านการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งทำให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อนักเรียนและสถานศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาบริบท ประกอบด้วย ด้านบริการอนามัยโรงเรียน ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมจริยธรรม และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 2) การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และ 3) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ SWOT analysis วงจรคุณภาพ PDCA และ ทฤษฎีระบบ (System Theory)

2. กระบวนการ (Process) ผู้วิจัยนำแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษาโดยขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงพัฒนา (Act) ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบริการอนามัยโรงเรียน ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้ ด้านบริการอนามัยโรงเรียน (H – Health Services) ประกอบด้วย 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) 2) การส่งเสริมทั้งครูและนักเรียนให้มีความรู้และทักษะ (Promotion) 3) การทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน (Coordination) และ 4) โรงเรียนมีครูหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะด้าน (Specialist) ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี (E – Environment) ประกอบด้วย 1) ดูแลและปรับปรุงสภาพแวดล้อม (Maintenance) 2) มีการพัฒนาสภาพแวดล้อม (Development) และ 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม (Participation) ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม (A – Attitude & Ethics) ประกอบด้วย 1) การปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสาธารณะ (Character) 2) เปิดโอกาสหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก (Opportunity) และ 3) สถานศึกษาจัดกิจกรรมหลากหลาย (Activities) และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน (D –Democracy) ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี (Activities) 2) การสร้างพื้นที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น (Forum) และ 3) การส่งเสริมให้สภานักเรียนทำหน้าที่เป็นแกนนำ (Leadership)

3. ผลผลิต (Output) ผลผลิตของแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา หลังขับเคลื่อนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้ดังนี้ ด้านบริการอนามัยโรงเรียน (H – Health Services) สู่มาตรการ 5พ. (3พัฒนา, 2เพิ่มเติม) ประกอบด้วย 1) พัฒนาภาคีเครือข่ายในด้านการบริการอนามัยโรงเรียนที่มีคุณภาพ 2) พัฒนาความรู้เบื้องต้นในการดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นให้ทั้งครูและนักเรียน 3) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพ 4) เพิ่มเติมครูหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะด้าน และ 5) เพิ่มเติมการจัดอาหารและโภชนาการให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี (E – Environment) สู่มาตรการ 4ส. (1 สร้างเสริม, 3 สนับสนุน) ประกอบด้วย 1) สร้างเสริมภูมิทัศน์ให้มีความปลอดภัย และเป็นมิตร 2) สนับสนุนสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา และ 4) สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนใหม่ ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม (A – Attitude & Ethics) สู่มาตรการ 4ป. (1 ประสาน, 3 ปรับเปลี่ยน) ประกอบด้วย 1) ปรับเปลี่ยนกิจกรรมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับนักเรียน 2) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการดูแลพฤติกรรมนักเรียน 3) ปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับยุคสมัย และ 4) ปรับเปลี่ยนกลไกกำกับติดตามพฤติกรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน (D –Democracy) สู่มาตรการ 4ข. (1 ขยับขยาย, 3 ขับเคลื่อน) ประกอบด้วย 1) ขับเคลื่อนกิจกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมตามวิถีประชาธิปไตย 2) ขยับขยายพื้นที่แสดงความคิดเห็น 3) ขับเคลื่อนกิจกรรมสถานศึกษาโดยมีสภานักเรียนร่วมดำเนินงาน และ 4) ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างรากฐานความรู้ด้านประชาธิปไตย

4. ผลลัพธ์ (Outcome) ผลลัพธ์ของแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้ดังนี้ ด้านบริการอนามัยโรงเรียน (H – Health Services) ผลลัพธ์ คือ นักเรียนมีสุขภาพกายใจที่ดี ครูมีความรู้ในการดูแลสุขภาพ สถานศึกษามีระบบอนามัยที่มีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างวัฒนธรรมและมีสภาพแวดล้อมที่ดี (E – Environment) ผลลัพธ์คือ สถานศึกษามีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นมิตร และเอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม (A – Attitude & Ethics) ผลลัพธ์คือ นักเรียนมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรมในชีวิตประจำวัน และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน (D –Democracy) ผลลัพธ์ คือ นักเรียนมีความเข้าใจหลักประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

5. ผลสะท้อนกลับ (feedback) คือ จากการรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

6. ผลกระทบ (Impact) คือ ครูและนักเรียนมีสุขภาพกายใจแข็งแรงสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า แนวทางที่นำเสนอเป็นระบบบูรณาการ ใช้วงจรคุณภาพ PDCA และทฤษฎีระบบ ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านหลัก ได้แก่ การบริการอนามัยโรงเรียน สภาพแวดล้อม การส่งเสริมวินัย จริยธรรม และประชาธิปไตย โดยมีขั้นตอนตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ ข้อมูลสะท้อนกลับ จนถึงผลกระทบ ซึ่งผลลัพธ์ชี้ให้นักเรียนมีสุขภาพกายใจดี ครูมีความรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ผลสะท้อนกลับจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยปรับปรุงแนวทางอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปปรับใช้และต่อยอดในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อค้นพบแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ดังกล่าวสามารถเขียนเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 2

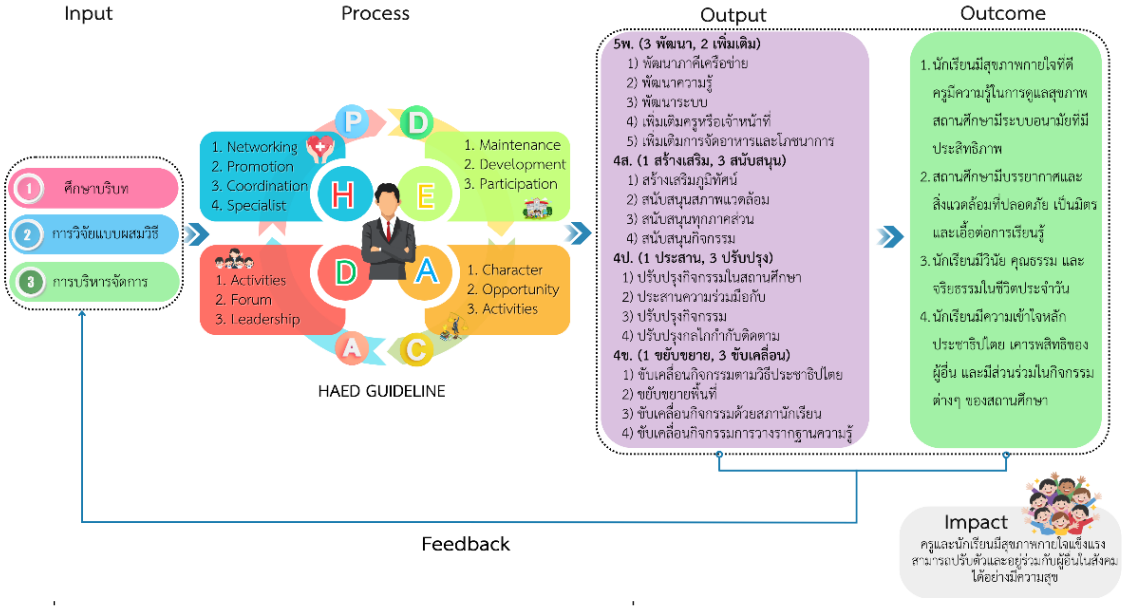

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนในสถานศึกษา HEAD GUIDELINE ตามกระบวนการ PDCA

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1.1 หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิต การสังเกตสัญญาณความเครียด และการจัดการความคาดหวังอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นและเอื้อต่อการพัฒนาทางอารมณ์ของนักเรียน

1.1.2 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้เท่าทันสื่อและการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ในสถานศึกษา โดยบูรณาการในหลักสูตรหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์การสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง

1.1.3 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยสนับสนุนบทบาทของสภานักเรียนและจัดให้มีกลไกการสื่อสารที่โปร่งใส เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และรับรู้ข้อจำกัดต่าง ๆ ตามบริบทของสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อองค์กร

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.2.1 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมหรือโครงการให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตบุตรหลาน เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำคู่มือ หรือการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ของโรงเรียน รวมทั้งสร้างระบบประสานงานระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองในการติดตามพฤติกรรมและภาวะอารมณ์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข่าวสาร การใช้สื่ออย่างปลอดภัย การจัดกิจกรรมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตลอดจนบูรณาการเนื้อหาด้านการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณในกิจกรรมโฮมรูมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2.3 สถานศึกษาควรจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุมร่วมกับสภานักเรียน กล่องรับความคิดเห็น หรือแบบสำรวจออนไลน์ พร้อมทั้งชี้แจงข้อมูลและข้อจำกัดต่าง ๆ อย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยที่เจาะลึกถึง บทบาทของครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อหาแนวทางความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน

2.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับผลของการส่งเสริมทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ต่อพฤติกรรมรับผิดชอบ สุขภาพจิต และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

2.3 ควรขยายการวิจัยไปยังพื้นที่เขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและสังเคราะห์เป็นแนวทางกลางที่สามารถปรับใช้ได้กับหลายบริบท

2.4 ควรนำแนวทางที่ได้ไปทดลองใช้ในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และใช้ผลที่ได้มาปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จนสามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์ที่ชัดเจนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2567). **ข้อมูลการประเมินสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นอายุไม่เกิน 18 ปี.** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://checkin.dmh.go.th/dashboards/dash07.

กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว. (2565). **เอกสารประกอบประชุมชี้แจงการสร้าง ความปลอดภัยในมิติส่วนตัว สังคม และสุขภาพจิตนักเรียน ด้วยระบบการแนะแนวและ School Health Hero.** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://www.cpn1.go.th/?p=12869.

เกษมสันต์ ขันตี, และวินัย ผลเจริญ. (2567). สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1. **วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม.** 11(2): 119-132.

เกียรติศักดิ์ ภาคภูมิ, และกฤษกนก ดวงชาทม. (2567). แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. **Interdisciplinary Academic and Research Journal.** 4(6): 879-890.

ขวัญใจ ฤทธิ์คำรพ. (2566). ปัญหาสุขภาพจิตในสถานศึกษา. **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.** 1(1): 75-85.

จิรวดี หนูเกื้อ, และพัชราภา ตันติชูเวช. (2567). แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร.** 7(4): 489-502.

ชัยเดช อารีศิริไพศาล. (2562). การบริหารกิจการนักเรียนที่มีคุณภาพ. ใน **การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2019”** 15 พฤษจิกายน 2562 (น. 248 – 256). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ณัฐนนท์ ค้าขาย, จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์, และเกตุมณี มากมี. (2562). การบริหารจัดการงานกิจกรรมนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเทพบดินทร์วิทยาเชียงใหม่. **วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย.** 1(1): 23-30.

ไทยรัฐโพล. (2567). **แนะรัฐจัด "จับคู่คนโสด" สศช.เผยคนไทยเป็นโรคจิตมากขึ้น.** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://www.thairath.co.th/money/economics/thailand_econ /2788865.

นันทกา สุปรียาพร. (2566). สุขภาพจิตโรงเรียน : แนวทางการสงเสริมสุขภาพจิตวัยรุ่น. **วารสารครุศาสตร จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.** 51(1): 1-13.

ปกรณ์กิตติ์ ม่วงประสิทธิ์, ภูเบศ พวงแก้ว, และกุลวดี เกียรติไชยากร. (2563). การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียน ที่มีความต้องการพิเศษเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนวชิรวิทย์เชียงใหม่ ช้างคลาน. **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.** 35(2): 15-28.

พลพิพัฒน์ วัฒนเศรษฐานุกูล, ชินกฤต ศรีสุข, วีดารัตน์ พานทอง, นิษฐ์ฐา พีระชัยภาวงศ์, และสิรินธร สินจินดาวงศ์. (2565). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม.** 18(2): 78-95.

พิภัทร์อนันต์ เทพพิทักษ์, และสุกัญญา แช่มช้อย. (2566). การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารกิจกรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครตามแนวคิดทักษะอารมณ์และสังคม. **วารสารบริหารการศึกษา มศว.** 20(38): 156-166.

ยุทธนา เลิศคลัง, และขัตติยา ด้วงสำราญ. (2566). การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษฎ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี. **วารสาร "ศึกษาศาสตร์ มมร" คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.** 11(1): 84-103.

เลิศพร อุดมพงษ์. (2561). สภานักเรียนกับบทบาทการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน. **วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์.** 2(2): 39–75. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ Lawpol_Journal/article/view/244451

วลัยพันธ์ ฉลาดอักษรสิทธิ์, และปองสิน วิเศษศิริ. (2558).การดำเนินงานด้านการบริการอนามัยโรงเรียนสำหรับเด็กต่างด้าวในโรงเรียนต้นแบบคนพลัดถิ่น. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา.** 10(3): 578-588.

วันวิสาข์ อังคะณา, ธีระ ภูดี, และปาริชา มารี เคร. (2566). การศึกษาการบริหารสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. **วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.** 11(43): 256-265.

วิมลวรรณ ปัญญาว่อง, รัตนศักดิ์ สันติธาดากุล, และโชษิตา ภาวสุทธิไพศิฐ. (2563). ความชุกของภาวะซึมเศร้าและความเสี่ยงฆ่าตัวตายในวัยรุ่นไทย: การสำรวจโรงเรียนใน 13 เขตสุขภาพ. **วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย.** 28(2): 136-149.

ศศิธร บุตรเมือง, เฉลิมพล มีชัย, และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย. (2567). องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษายุคเปลี่ยนผ่านดิจิทัล. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.** 7(1): 173-193.

สิวราช อินต๊ะวิชัย, และรัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2564). การศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดราชบุรี. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุร.** 11(3): 34-43.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.** สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2568, จาก https://spmcr.go.th.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2560 (ปรับปรุง พ.ศ. 2562).** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://pkssp.ac.th/_files_school/11100711/data/11100711_1_20240825-163735.pdf.

สำนักพัฒนาภาคีสัมพันธ์และวิเทศสัมพันธ์. (2567). **สสส. กับการสร้างเสริมสุขภาพจิต.** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://partnership.thaihealth.or.thสสส-กับการสร้างเสริมสุ-2/

สุภารัตน์ คำเพราะ. (2562). การศึกษาการมีส่วนร่วมของนักเรียน และชุมชนในการส่งเสริมประชาธิปไตย:กรณีศึกษาโรงเรียนร่มเกล้า ตำบลหนองตะเคียนบอนอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 9(3): 61- 75.

สุวัชชัย มงคลธง. (2566). การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4. **วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา.** 1(3): 85-107.

อดิศร สรรเสริญ. (2560). การมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการนักเรียนของครูในโรงเรียนกะเปอร์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14. ใน **การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 "Research 4.0 Innovation and Development SSRU's 80th Anniversary"** 16 มีนาคม 2560 (น.3004 - 3015), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อภิญญา บุณยเกียรติ, และพระมหาอุดร อุตฺตโร (มากดี). (2566). การบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ. **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี.** 6(1): 17-31.

อรวรรณ ดวงจันทร์. (2559). **มาตรฐานการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในโรงพยาบาลชุมชน (ฉบับปรับปรุง).** นนทบุรี: บียอนด์ พับลิสชิ่ง.

อานนท์ ชีวานันท์. (2566). **ศธ. จับมือ สธ. MOU ขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพจิตนักเรียนเอกชน พร้อมดูแลส่งเสริมสุขภาวะทางใจ ยึดความสุขของผู้เรียนเป็นสำคัญ.** สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568, จาก https://moe360.blog/2023/12/01/moe-moph-01122023/.

อุบลรัตน์ ชื่นสมารศรี, และจีระ ประทิป. (2565). การศึกษาการพัฒนาคุณภาพการบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและด้านการป้องกันโรคของโรงพยาบาลชุมชน ในจังหวัดสระบุรี. **Journal of Modern Learning Development.** 7(7): (30-45).

Hawkins, G. T., Chung, C. S., Hertz, M. F., & Antolin, N. (2023). The school environment and physical and social-emotional well-being: Implications for students and school employees. **Journal of School Health.** 93(10): 875–884.

Prasertcharoensuk, T., & Tapkhwa, N. (2016). Schools, parents and community partnership enhancing students' learning achievement. **Contemporary Educational Researches Journal.** 6(1): 28–35.

Ratanasiripong, p., Hanklang, S., Nungdanjark, W., Thongthammarat, Y., & Ramon, E. (2024). Predictors of Mental Health among Secondary School Students in Thailand: The Roles of Grit, Self-Esteem, and Smartphone Addiction. **Thai Journal of Public Health.** 54(2): 903-917.

World Health Organization. (2022). **Mental health.** Retrieved 30 September 2025, from https://www.who.int/health-topics.